

Šta nam donose strane direktne investicije

• Posljednjih nekoliko godina Crna Gora je lider u regionu po prilivu SDI po glavi stanovnika. Pravo pitanje je kakve benefite imamo od visokog priliva? Da taj podatak sam po sebi nije presudan, govori i činjenica da je Slovenija zemlja koja se ne može pohvaliti visokim prilivom SDI, ali zato može standardom svojih građana

Postoji nekoliko dilema vezanih za strane direktne investicije (SDI). Prva se tiče načina bilježenja ovih tokova, druga njihovog porijekla, a treća njihovih efekata.

Statistika je kao kompas koji vam pokazuje gdje se trenutno nalazite i na osnovu čega se dalje upravljate. Kompas kao instrument funkcioniše po određenim pravilima, koja su jednaka za sve kompasne, bilo gdje da se koriste. Bilo koji da uzmete pokazće vam gdje se trenutno nalazite, pod dva uslova: da je uređaj ispravan i da ga pravilno koristite.

Slično je i sa statistikom – služi da nam pokaže gdje se nalazimo, a bazira se na skupu pravila (metodologijama) koja su ista za sve zemlje. Takva je i statistika SDI i MMF je kroz dva potpuno kompatibilna priručnika – Priručnik za platni bilans (BOP5) kao i Priručnik OECD-a (OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment) definisao metodologiju kako se statistički prate SDI. CBCG doslovno primjenjuje ovu metodologiju. Znači, prvi uslov je ispunjen, koristi se ispravna, međunarodno priznata metodologija. Drugo pitanje je da li statističari CBCG znaju pravilno da je primjenjuju. Zanimljivo veliki broj seminara na kojima su se ovi statističari obučavali. Obuka je potreban, ali ne i dovoljan uslov da bi ste ostvarili dobar rezultat. Sudije su te koje mjere „koliko ste skočili“. Za ovu oblast ne bi trebalo da postoji bolji sudija od onoga koji je pisao pravila igre, a to je MMF. MMF koji je samo u zadnjih pet godina organizovao četiri tehničke misije (za koji dan počinje i peta), sa ciljem analize kvaliteta statistike u oblasti platnog bilansa, a time i statistike SDI, pozitivno je ocijenio primjenu međunarodne metodologije u ovoj oblasti.

Ove godine u Crnoj Gori investicije su u padu u odnosu na prošlu godinu, to je činjenica, kao što je i činjenica da je **Nadal** već šesti put ove godine izgubio od **Đokovića**. Nadalje, posle jednog od mečeva, izjavio: „Sada treba da vidim šta sam radio pogrešno, da pokušam da pronadem rješenje i to ispravim, kako bih ga naredni put pobijedio“. Tako razmišlja šampion, a tako bi tre-

balo i mi kada su SDI u pitanju – činjenica je da su u padu, hajde da vidimo da li smo i gdje pogriješili i šta možemo učiniti.

Posljednjih nekoliko godina Crna Gora je lider u regionu po prilivu SDI po glavi stanovnika. Pravo pitanje koje bi trebali da postavimo jeste kakve benefite imamo od visokog priliva? Koliko je bitna informacija da smo naj u ovoj oblasti? **Nikola Tesla** je rekao: „Čemu ta impresioniranost najvećim? Zemlja nije ni najveća planeta, ni naj-

pitanje posljedica nastalih zbog SDI. Bez ikakve dileme strane direktne investicije su značajno doprinijele privrednom razvoju Crne Gore i one će biti i okosnica budućeg razvoja, ali prilikom sagledavanja njihovih pozitivnih efekata, treba sagledati i neke druge efekte.

Ulažući u trgovinske centre, sa jedne strane padaju cijene, otvaraju se nova radna mjesta, a, sa druge strane manji trgovci propadaju – otpuštaju se radnici, postoji opasnost od damping cijena i monopola sa svim negativnostima koje on nosi. Ulaganje u telekomunikacije, osim početnog kapitala doprinosi poboljšanju ponude, ali i definitivno smanjenju broja zaposlenih. Osim toga, ovo je oblast gdje ima i najviše odliva kapitala po osnovu isplate dividendi. Prošle godine se isplatom dividendi iz Crne Gore odilo preko 70 miliona eura (to treba imati na umu kada se hvalimo brojem mobilnih telefona po glavi stanovnika). Preko 400 miliona uloženi u bankarski sistem pozitivno je uticao na vraćanje povjerenja u ovaj sistem, znatno je povećana ponuda bankarskih proizvoda, posebno kredita. Negativne strane u ovom dijelu ne treba posebno isticati – znaju ih zaduženi građani, a posebno žiranti. U proizvodne svrhe je mnogo manje ulagano, ali je i teže zaključiti kakvi su benefiti bili za Crnu Goru od takvih ulaganja, pogotovo kad bi se uzeo u obzir uticaj na životnu sredinu. Značajan priliv investicija kroz pomenute i druge razne oblike doveo je do „eksplozije“ uvoza, i to, nažalost, pretežno potrošačkih roba. Znači, za svako ulaganje postoje argumenti i ZA i PROTIV. Takođe, vrlo je bitno da u svakom trenutku znate gdje ste, da se ne zavaravate, da ne bi prošli kao Grčka.

Činjenica je da nam treba „svježeg“ kapitala, kao i da postoji zainteresovanost stranih investitora za ulaganja u CG, ali pored toga da zadovoljimo njihove interese trebamo voditi računa o svojim i to, prije svega, dugoročnim interesima. I, naravno, stalni pogled na kompas – kuda plovi ovaj brod.

Autor je direktor Direkcije za platni bilans i realni sektor Centralne banke Crne Gore



Piše: Boris Kilibarda

bliža suncu, ali samo na njoj ima života.“ Da taj podatak sam po sebi nije presudan govori i činjenica da je Slovenija zemlja koja se ne može pohvaliti visokim prilivom SDI, ali zato može standardom svojih građana.

Drugo pitanje, tako često postavljano, analizirano i diskutovano jeste odakle dolaze investicije. Globalizacija je doprinijela tome da ovo pitanje postaje nebitno. Vlasnici viška kapitala, kapital države u raznim zemljama, u različitim oblastima. Zapitajmo se šta uopšte znači povezivanje kapitala sa nacionalnošću vlasnika. Ako **Abramo- vič** novac koji je zaradio ulazući u Čelzi plasira u Crnu Goru – da li je to ruski kapital? I na kraju, zašto je to bitno?

Treće, najbitnije, ali i najređe spominjano i najređe analizirano, jeste